

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РИТОРИКА»

Ступінь освіти	Бакалавр
Освітня програма	Культурологія
Заняття:	
Лекції	2 години на тиждень
Практичні	2 години на тиждень
Кількість кредитів ЄКТС	4 (120 годин)
Мова викладання	Українська



Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=3809>

Кафедра, що викладає	Філософії і педагогіки
----------------------	------------------------



Викладач:
Тарасова Наталія Юріївна
Кандидат філософських наук, доцент

E-mail: Tarasova.N.Yu@nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти;

лекції та практичні заняття проводяться відповідно розкладу.

«Риторика» - вибіркова дисципліна підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Культурологія» дає знання про історію виникнення ораторського мистецтва, про різні форми спілкування, особливу увагу приділяє культурі мови, специфіці правового спілкування (звинувачувальним, захисним промовам), полемічній майстерності, методам підготовки цих різних видів публічних виступів, вмінню вести конструктивний діалог.

1. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни - формування у студентів вміння відповідно до конвенційних норм лінгвістики й законів логіки красномовно презентувати соціокультурні концептуальні ідеї та оволодіти мистецтвом самопрезентації.

Завдання курсу:

- ознайомити з законами риторики й риторичними категоріями, побудовою промови, логічними методами, теорією, поняттями й типами аргументації, методами доказу й спростування, фігурами й тропами, фігурами силогізму;
- освоїти полемічні прийоми, етичні правила ведення полеміки у професійних ситуаціях;
- оволодіти формами й методами самопрезентації.

2. Результати навчання

- Знати головні закони й поняття риторики, моделі промови, типи аргументації, правила ведення дискусії, вимоги до оратора
- Застосовувати закони риторики, формально-логічні закони, методи доказу, спростування, полемічні прийоми, етичні правила ведення полеміки у різних професійних ситуаціях.

3. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ
1. Ораторське мистецтво й комунікація.
1.1. Історія формування ораторського мистецтва. Риторика Давньої Греції. Софісти. Горгій і риторика як «майстер переконання», майстерність урочистої похвальної промови, епідейктичне (похвальне) красномовство. Афіньська школа Ісократ. Ораторство, державна мудрість, моральність, філософія. Демосфен - політичні промови (філіппіки). Сократ як ритор і логічний принципи. Платон про риторику як джерело влади. Риторичне вчення Аристотеля, орієнтація на інтелектуальну насолоду.
1.2. Риторика Стародавнього Риму. Гай Гракх, Риторика Цицерона. Риторичний стиль, ампліфікація, етичні антитези, історичні аналогії, персоніфікації. Гай Юлій Цезар як оратор. Марк Фабій Квінтіліан, Діатриба Луція Аннея Сенеки.
1.3. Вітчизняна риторика. Ритори Київської Русі. І. Вишенський, Г. Сковорода. Риторика в Києво-Могилянській академії. Ф. Прокопович і фігури мови.
2. Оратор та риторичний ідеал.
2.1 Риторичний ідеал. Мовна поведінка промовця. Комунікативний портрет оратора.
2.2. Роди, види, жанри ораторських промов. Сучасні комунікативні вчення. Прагматика мови. Поняття мовного акту. Дискурс
2.3. Риторика преси, ЗМІ й реклами. Науково-освітня риторика. Риторика Інтернет та інших інформаційних каналів. Типи мовних актів. Мовна інтенція. Моделювання процесу сприймання, розуміння й участі у комунікативних подіях.

3. Головні поняття риторики.

3.1. Закони риторики. Концептуальний закон, закон моделювання аудиторії, стратегічний закон, тактичний закон, мовленнєвий закон, закон ефективності комунікації, системно-аналітичний закон

3.2. Риторичний канон. Риторичні категорії (логос, етос, пафос, топос). Топіка (загальні місця у промові, найтиповіші часово-просторові ситуації, їх описи, логограми).

3.3. Розділи класичної риторики. Інвенція, диспозиція, ілокуція, елоквенція, меморія, акція. Тропи і фігури як творчі елементи мови, що відбивають специфіку творчого мислення. Зв'язок з іншими науками (логіка, граматики, психолінгвістика, естетика, поезика).

4. Моделі промови. Типи аргументації.

4.1. Лінійний метод побудови промови. Хронологічний метод. Фабула й інтрига. Сюжетний та логічний методи. Дедуктивний, індуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний методи. Аналогічна аргументація. Симетричність, транзитивність.

4.2. Засади теорії аргументації. Поняття аргументації. Теза, Аргумент. Конкретно-ситуативні аргументи. Аргумент до події, до місця, до публіки, до особи, до авторитету, до часу, до сильнішого, до протилежного. Демонстрація. Два типи аргументації: логічна й аналогічна.

4.3 Логічне обґрунтування. Силогізми (дедуктивні умовисновки). Чотири фігури силогізму. Закони логіки. Закон тотожності, закон суперечності, закон виключення третього, закон достатньої підстави. Логічні помилки двох типів: в результаті неточного визначення предмету і поділу понять, у структурі силогізму. Висновки – типологічні, підсумкові, апеляційні.

5. Вербальні й невербальні чинники красномовства.

5.1. Вербальні чинники комунікації. Культура мови й комунікативні якості мови — правильність, точність, ясність, виразність, образність, багатство, естетичність.

5.2. Тропи і фігури. Власне тропи. Метафора. Катахреза. Синестезія. Невласне тропи. Апосіоне́за. Астеїзм. Паралепсис. Преокупація. Прозопопея. Епанортоза. Метонімія. Гіпербола. Синекдоха. Літота. Антономазія. Перифраз. Гіполаг. Алюзія. Еналага. Евфемізм. Епітет. Антифраза. Оксюморон. Риторичне запитання. Антитеза. Риторичний оклик. Антиметабола. Риторичне звертання. Іронія. Емфаза. Антанакласис. Амфіболія. Зевґма. Алегорія. Каламбур. Тавтологія. Плеоназм.

5.3. Фігури. Мікрофігури. Макрофігури. Метатеза. Конструктивні. Деструктивні. Анаграма. Паралелізм. Інверсія. Анномінація. Ізоколон. Анастрофа. Гендіадіс. Епаналепсис. Еліпс. Період. Анафора. Парцеляція. Епіфора. Гіпербатон. Синкопа. Гимеза. Анадиплосис. Синереза. Симплока. Протеза, Хіазм, Акумуляція, Алітерація, Асонанс, інші. Інтонування. Наголоси й паузи. Психологічні й логічні паузи. Жести. Звучання промови. Техніка дихання й техніка мовлення. Дихання оратора- зовнішні й внутрішні чинники.

6. Композиція промови, стилі й жанри красномовства.

6.1. Композиційні частини промови. Звернення як аргумент від особистості промовця. Називання теми — важливий риторичний аргумент, змістовний центр аргументації. Виклад промови — основна частина.

6.2. Розповідь, оповідь. Опис, доказ, спростування, заклик, висновки. Образ оратора. Образ аудиторії. Спростування опору аудиторії. Риторичний ідеал.

6.3. Види красномовства. Основні роди, види і жанри красномовства. Судові, дорадчі та похвальні (епідейктичні). «Осудження, користь, хвала». Три експресивні стилі промов: високий, низький, середній (помірний) Похвальні промови, промови з нагоди, вітальна гостьова промова, прощальна промова. Похоронна, епітафія, академічне красномовство. Політичне красномовство. Дипломатичне красномовство. Суспільно-побутове. Діалогічне красномовство. Гомілетика. Молитва. Ритмічність і ритм мови. Риторичний аналіз.

7. Культура дискусійно-полемічного мовлення.

7.1. Структура спору. Дискусія. Полеміка. Шість позицій, Мета, правильне рішення, прагнення істини. Вирішення опорних понять, з'ясування значення термінів, різні смисли

7.2. Поведінка полемістів. Манери полеміки. Слабкий полеміст. Сильний поеміст.
7.3. Індивідуальні особливості. Звичаї й культурні традиції. Поважне ставлення. Намагання зрозуміти. Витримка й самоволодіння. Позиція. Розрізнення доведень і переконань.

8. Полемічні прийоми.

8.1. Спростування неістинної тези фактами. Критика доводів опонента. Спростування демонстрації, застосування іронії, гумору, сарказму. Прийом бумеранга, атака питаннями, довід «до людини», апеляція до публіки.

8.2. Відповідь на запитання. Закриті запитання. Відкриті питання. Прості й складні питання. Коректні й некоректні питання. Доброзичливі й недоброзичливі питання. Нейтральні питання. Гострі запитання. Риторичні запитання.

8.3. Виверти дозволені- відтягування непогодження, початок «здалека», спростування вторинними аргументами, визнання помилки, помякшення й виправлення ситуації. Недозволені засідки. Ставка на «неістинний» стид., «підмазування» аргументу, посилення на вік, освіту, положення, відведення розмови «вбік». Переведення розмови на користь або втрату. Зміщення часу дії, переключення на особистість,

8.4. Софістика. Способи переконання. Пастки мови. Доведення на підтримку оцінок. Психологічні засідки в аргументації.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

1. Обговорення політичних й історичних промов видатних діячів сучасності. Спроба критичної політичної промови.

2. Обговорення юридичних, екологічних, гендерних, феміністичних, звинувачувальних та захисних промов. Спроба захисної й звинувачувальної культурно-історичної й екологічної промови.

3. Обговорення специфіки сучасної рекламної риторики й риторики ЗМІ. Спроба критичної публіцистичної промови.

4. Обговорення своєрідності науково-освітнянської риторики. Спроба освітньої та наукової промови.

5. Обговорення різних видів риторичних самопрезентацій. Спроба професійної (філософської) самопрезентації

6. Обговорення специфіки різних видів риторичних спорів. Рольове програвання наукової полеміки у формі круглого столу.

7. Проголошення промов, підготовлених студентами.

8. Проголошення промов, підготовлених студентами.

4. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом. Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс 365

5. Система оцінювання та вимоги

5.1 Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

5.2 Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного опитування та самостійної роботи складає не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина		Разом
	При своєчасному складанні	При несвоєчасному складанні	
30	70	30	100

Підсумкове оцінювання (якщо студент набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Диференційований залік відбувається у письмовій формі, складається з 20 тестових запитань, 1 відкритого запитання. Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 4 бали. Правильна відповідь на відкрите запитання оцінюється у 20 балів. Відкриті запитання оцінюються шляхом співставлення з еталонними відповідями. Максимальна кількість балів за диференційований залік: 100
--	--

5.3 Критерії оцінювання теоретичної частини (разом 30 балів).

Теоретична частина оцінюється за результатами опитування, яке містить 3 питання, кожне з яких оцінюється 10 балів

У разі використання технології дистанційної освіти усне опитування за темами контрольної роботи може проводитися усно з використанням інструментів Office 365 та Zoom.

Правильна відповідь **кожного питання** оцінюється 10 балами, а саме:

- **9-10 балів** – відповідь правильна, точна;
- **7-8 балів** – відповідь правильна, складає 80%;
- **5-6 балів** – відповідь не повна, складає 50%;
- **4-2 бали** – відповідь складає 20-40%;
- **1 бал** – відповідь неправильна повністю;
- **0 балів** – відповіді немає.

5.4 Критерії оцінювання практичної частини (разом 70 балів)

Практична робота передбачає виконання індивідуального завдання (1 завдання) та опанування тем практичних занять (6 тем). Правильна відповідь, або виконане індивідуальне завдання оцінюється максимально 10 балів за означеним вище критерієм. В індивідуальній роботі передбачено оцінювання елементів дослідницьких підходів (аналізу, синтезу, логічної аргументації, узагальнення, реферування та анотування першоджерел тощо).

Індивідуальні завдання оцінюються експертно, спираючись на компетентнісні характеристики, визначені НРК для бакалаврського рівня вищої освіти.

6. Політика курсу

6.1 Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності регламентується "Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". <http://surl.li/alvis>

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація) робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач зобов'язаний у такому випадку видати інше індивідуальне завдання.

6.2 Комунікаційна політика

Усі письмові запитання до викладача щодо навчальної дисципліни можуть надсилатися на персональну корпоративну електронну пошту, на платформу Teams та на вайбер викладача.

6.3 Політика щодо перескладання

Роботи, які надано викладачеві для перевірки із порушенням термінів, оцінюються нижчими балами. Перескладання відбувається із дозволу декана у разі поважної причини (наприклад, хвороба).

6.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням, він має право опротестувати виставлену оцінку у встановленому порядку.

6.5 Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти відвідування занять є обов'язковим. Причиною невідвідування занять є хвороба, участь в університетських заходах, навчання за індивідуальним графіком та академічна мобільність, що задокументовано. Про причину відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача особисто або через старосту та самостійно надолужити пропущений матеріал. У разі міжнародної мобільності навчання може відбуватись в он-лайн режимі.

7. Рекомендована література

Основна

1. Боголюбова Н.М. Міжкультурна комунікація. К., 2017 URL: https://stud.com.ua/90283/kulturologiya/mizhkulturna_komunikatsiya
2. Євдокимова В. Міжкультурна комунікація у соціальній роботі. Навчально-методичний посібник. К.: Університет "Україна", 2018. 191 с.
3. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ. К.: КНЕУ, 2017. 415 с.
Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення. Д.: НГУ, 2012. – 120 с.
4. Манякін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Навчальний посібник, К.: Академія, 2012. 288 с.
5. Мілютіна К.Л., Максимов М.В. Психологія міжкультурної комунікації. Навчальний посібник. К.: 2014 URL: http://www.uaped.com/files/psychology_verstka_small-1.pdf
6. Сотер М.В. Формування готовності майбутніх інженерів до міжкультурної комунікації. Дисертація, Херсон-Тернопіль, 2019. 297 с. http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11476/1/Dis_Soter.pdf

Додаткова

1. Авраменко О.О., Яковенко Л.В., Шийка В.Я. Ділове спілкування: Навчальний посібник. / За наук. ред. О. О. Авраменко. – Івано-Франківськ, «Лілея НВ», – 2015. – 160 с.
2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. Навчальний посібник. К.: Академія, 2006. - 256 с.
3. Конверський А. Культурологія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Наукова думка, 2018. - 864 с..
4. Лалак О.А. Інтелектуальні продукти соціально-комунікаційних мереж у процесі міжкультурної інтеракції. «Молодий вчений» . № 2 (29). лютий, 2016 .- 246-250 с.
5. Соціальні комунікації: теорія і практика : наук. журн. [наук. ред. О. М. Холод]. – Т. 1. К. : МЦД СК «Комтека», 2015. – 314 с.
6. Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю. Історія філософії: сучасні комунікативні теорії. Д.: НГУ, 2012. – 120 с.
7. Шабанова Ю.О. Філософія культури. – Д: Ліра, 2019.- 240 с.
8. Шабанова Ю.О., Тарасова Н.Ю., Дичковська О.Я. Історія української культури: навч. посіб. для студ. усіх спец. денної та заочної форм навчання. Д.: НГУ, 2012. - 125 с.
9. Яртись А.П., Мельник В.І. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Львів, 2005. – 568 с.